

ЗАОХОЧЕННЯ І ПОКАРАННЯ У ВИХОВАННІ ДІТЕЙ

Дитина, яка терпить менше образ, виростає людиною, яка більше усвідомлює свою гідність.

М. Чернишевський.

У педагогіці є багато складних проблем, але однією з ключових і найбільш важливих є проблема стимулювання, тобто того, як впливати на дитину, щоб добитися від неї бажаної поведінки. У певному значенні, це осередок основних труднощів, пошуків, педагогічних зусиль, оскільки від ефективності стимулювання дуже часто залежить весь успіх педагогічного процесу. Кожний, кому трапляється мати справу з дітьми, знає, що за допомогою заохочень і покарань вихователь добивається дисциплінованої, відповідальної поведінки дитини. У наші дні серед педагогів і широкої громадськості існують самі різні погляди на використання заохочень і покарань у вихованні дітей. Одні вважають, що треба якнайчастіше карати і як можна рідше заохочувати, інші, навпаки, радять частіше використовувати заохочення, карати ж лише зрідка. Деякі думають, що варто тільки заохочувати, а карати не треба зовсім. А є й такі, хто переконаний, що справжнє виховання – це виховання взагалі без яких би то не було заохочень і покарань.

Ідею про те, що «справжнє» виховання – це виховання без покарань і нагород, це свого роду ідеальна гармонія взаємин вчителя й учня, у єдиному пориві прагнучих до пізнання добра і краси, висловлювали багато видатних педагогів минулого. Така була точка зору російського педагога К.Д. Ушинського, що писав: «якщо ми дотепер застосовуємо заохочення і покарання, то це показує недосконалість нашого мистецтва виховання. Краще, якщо вихователь досягне того, що заохочення і покарання стануть непотрібними» [2, с. 151].

М.І. Пирогов звертав увагу на те, що педагогічно неправильне застосування покарань може нанести велику шкоду справі виховання: «дійсно

естетичний зміст заохочень і покарань дітей може бути розкритий лише через аналіз багатоманітних відносин дитини, що характеризують ту чи іншу конкретну ситуацію» [1, с. 37].

Заохочення й покарання в школі повинні будуватися на врахуванні індивідуальних і вікових особливостей дітей, ретельному аналізі причин і мотивів їхніх вчинків та конкретних ситуацій, в яких ці вчинки відбуваються. Необхідність використання заохочень і покарань в кожному конкретному випадку впливає не з якоїсь «шкали» пороків і чеснот, за які дається строго виміряна доза каральних мір і нагород, а з реальною впливаючою в даній педагогічній ситуації потреби в корекції поведінки дітей [1, с. 52].

Під заохоченням і покаранням в широкому сенсі розуміють цілеспрямовану зовнішню дію, що робить тривалий фіксований вплив на мотиваційну сферу особистості дитини і виражає негативну/позитивну оцінку батьками дитини, направлену на зниження (викорінювання)/підвищення (підтримку) визначеного, бажаного/небажаного у поведінці дитини. Використання методів заохочення і покарання повинне ґрунтуватися на принципі гуманізму. У них повинна виявлятися турбота про зростання особистості. Тому необхідно пам'ятати: у добре вихованих сім'ях, де склалася свідомо дисципліна і є взаєморозуміння, тривалий час можна обходитися без покарання взагалі. Провідним має бути метод заохочення, допоміжним – покарання. Дані методи мають бути індивідуалізовані, враховувати вік, психологічні особливості особистості й педагогічну ситуацію. Такт в заохоченні і покаранні – необхідний елемент. Для того, щоб методи заохочення і покарання досягали педагогічної дії батькам необхідно звертати увагу на індивідуальні та вікові особливості дитини.

Список використаних джерел:

1. Гордин Л. Ю. Поощрения и наказания в воспитании детей / Городин Л. Ю. – М., 1971. – 200 с.
2. Ушинский К. Д. Избранные педагогические сочинения : в 2 т. / под ред. В. Я. Струминского. – М. : Учпедгиз, 1953–1954. – 732 с.